

REPUBLIKA SLOVENIJA
KABINET PREDSEDNIKA VLADE

VELJA GOVORJENA BESEDA!

GOVOR

PREDSEDNIKA VLADE RS BORUTA PAHORJA NA SPOMINSKEM VEČERU »ŠOA – SPOMINJAMO SE« *Maribor, 27. januar 2010*

Sinagoga v Mariboru iz 13. stoletja je pomnik prisotnosti Judov na slovenskih tleh, in močne judovske skupnosti v Mariboru, od koder pa so jih izgnali leta 1497; Judje niso pozabili Maribora, in njegovo ime ostaja tudi ime judovske družine Marpurgov. Iz osrednje Slovenije so bili Judje izgnani leta 1515, tudi iz Ljubljane, kjer je sled njihove prisotnosti ostala v Židovski ulici in Židovski stezi v Stari Ljubljani. Odtlej so Judje živeli bolj na obrobju, na Goriškem in Koprskem, in še zlasti v Prekmurju, v osrednjem delu Slovenije pa so se lahko ponovno naselili šele ob koncu 19. stoletja. Holokavst, hebrejsko šoa, je skoraj do konca zbrisal judovsko skupnost; kar jih niso pokončali v nacističnih taboriščih smrti, predvsem v Auschwitzu, so se po drugi svetovni vojni odločali za življenje drugod, zlasti v Izraelu, saj so se po povratku iz taborišč morali doma soočiti z izropanimi domovi, nato pa jim je nova komunistična oblast odvzela še tisto premoženje, ki jim je ostalo. Maloštevilna judovska skupnost po vojni, večinoma na novo priseljenih, ni zmogla sama skrbeti za zgodovinski spomin, zanj pa ni poskrbel tudi nihče drug. Narobe, tam, kjer so sinagoge še stale in kjer so še bila ohranjena judovska pokopališča, so jih, tako kot v Murski Soboti, porušili in odstranili. Ko se na Svetovni dan spomina na žrtve holokavsta 27. januarja, h katerega obeleževanju zdaj pristopa tudi Republika Slovenija, z grozo zazremo v usodo evropskega judovstva in 6 milijonov žrtev, smo sprejeli tudi zavezo, da ohranimo tudi zgodovinsko resnico o prisotnosti Judov na teh tleh, in o nestrpnosti, ki jih je tudi odtod preganjala.

V luči teh dejstev je pogosta trditev, da poznamo pri nas doma antisemitizem brez Judov, pravzaprav cinizem. Po eni strani so bili Judje na teh tleh doma že od časov starega Rima, in so tu doma tudi danes, po drugi strani pa so bili večkrat izgnani, njihova prisotnost in zgodovina pa zbrisani, porušeni in prezrti. Antisemitizem, sam po sebi klavrn in hkrati najbolj smrtonosen od vseh predsodkov, ni bil brez Judov. Tudi danes živijo v Republiki Sloveniji Judje, njihova skupnost je sicer maloštevilna, a dejavna. In tudi antisemitizem je še tukaj, z izbruhi, ki se ponavljajo iz leta v leto, od sramotilnih napisov na ljubljanskem judovskem pokopališču do prav tako sramotilnih napisov prav na tej stavbi, na judovski sinagogi v Mariboru.

Z judovsko skupnostjo Slovenije vlada še ni pripravila sporazuma, tako kot z nekaterimi drugimi verskimi skupnostmi, kar jo torej še čaka. Glavna tema takega sporazuma je restitucija: povračilo za premoženje, ki ga je vzela država v svoje roke potem, ko se ljudje niso vrnili iz holokavsta. Tako povračilo je večina držav že določila, tudi med našimi sosedi in na Zahodnem Balkanu. Namen restitucije je ustvariti trajne pogoje, da zdesetkane judovske skupnosti versko in kulturno preživijo, da se judovstvo ohrani v okolju, ki mu že

stoletja pripada, in da se država tudi v tem primeru poslovi od medvojnih, pa tudi povojnih krivic.

Nacionalni socializem je sistematično pobijal Jude, Rome, homoseksualce in duševno bolne. Tistih, ki so preživeli, enkrat ne bo več med nami. Kdo bo takrat pričal o tem, česa vse je zmožno sovraštvo, kaj rodijo skrbno gojeni predsodki, in kakšna strahota se skriva v rasizmu? To je zaveza, ki smo jo vzeli nase, z vsemi vami vred, ko smo vzeli Dan spomina za svoj dan. In vzeli smo jo nase pod tistim geslom, s katerim je Zoran Mušič, veliki umetnik, naslovil svoj pozni ciklus del o koncentracijskih taboriščih, človeškem trpljenju in človeških grozodejstvih: »Nismo poslednji!« To geslo ima dva pomena. Eden je ta, da z rodom, ki je doživel genocid in holokavst druge svetovne vojne, spomin ne bo zamrl. Drugi, globlji in bolj tragičen, pa je, da se načrtno pobijanje celih skupin ljudi po drugi svetovni vojni ni nehalo, tudi v naši neposredni okolici ne, kjer je od krvavega etničnega čiščenja minilo le deset let. Ne gre torej le za spomin, gre tudi za to, da si moramo ustvariti svet brez rasizma in antisemitizma, če nočemo biti njegove žrtve.